

A4-kranten bevatten artikelen van NRC Handelsblad over actuele onderwerpen. Deze A4-kranten kunnen worden gebruikt in lessen en bij opdrachten voor scholieren in het 'Studiehuis' (hoogste klassen havo/vwo). De A4-kranten zijn gratis te downloaden via www.nrc.nl/scholieren.

STEPNET

De redactie van Stepnet van uitgeverij ThiemeMeulenhoff maakt opdrachten bij artikelen in de A4-kranten. Deze opdrachten zijn te vinden op de website www.stepnet.nl. De artikelen in de A4-kranten zijn zo gekozen dat er voor meerdere vakken opdrachten bij gemaakt worden.

Dit schooljaar maken ook Trouw en de Volkskrant op hun websites A4-kranten voor het Studiehuis.

NRC HANDELSBLAD

Miljoenen moslims over de hele wereld houden zich aan de vastentijd, ramadan, die op 27 oktober is begonnen. Overdag, tussen zonsopgang en zonsondergang, eten, drinken en roken ze niet en hebben ze geen seks. Ze bidden intensiever en zetten op allerlei manieren 'hun beste beentje voor'. Want tijdens de ramadan is God dichterbij. Op woensdag 26 november wordt de ramadan afgesloten met het suikerfeest.

Bedevaardgangers in Mekka, foto Reuters

Deze A4-krant gaat over de islam. Je kunt er van alles in lezen over de geschiedenis van deze godsdienst, de rituelen, de belangrijke uitingsvormen en de verschillende geloofsrichtingen. Dat is de ene kant van het verhaal. Vooral sinds de aanslagen in de VS van 11 september 2001, die gepleegd zijn door radicale fundamentalistische moslims, ligt de islam onder vuur. De oorlog die de Amerikaanse president Bush voert, is gericht tegen het terrorisme en niet tegen de islam. Maar dat kan niet verhinderen dat veel mensen zich afvragen wat het toch is in dit geloof waardoor aanhangers veranderen in vrouwenonderdrukkers, homohaters en soms zelfs in zelfmoordterroristen. Daarom gaat deze krant ook over de problematische kanten van de islam: het fundamentalisme, de positie van de vrouw, de soms barbaarse wetten van de sharia en de specifieke problemen van moslims in een westers land.

Islam

INHOUD
Geschiedenis 2, 6
Voorschriften en rituelen 7, 9, 11, 13
Huwelijks- mores 8
Sluiers 10
Fundamen- talisten 14

'Dé' islam bestaat niet. Vijftien eeuwen 'doen iets' met een godsdienst die zich verspreid heeft over een heleboel landen en culturen. Er zijn veel wegen die naar Mekka leiden.

DOOR MARLIES HAGERS

De islam is een godsdienst met een lange geschiedenis. Mohammed, de grondlegger, leefde rond de eeuwwisseling van de zesde en de zevende eeuw. Het is alleen al om die reden onmogelijk om te spreken van dé islam. Vijftien eeuwen 'doen iets' met een godsdienst die zich bovendien verspreid heeft over veel landen en veel verschillende culturen. De islam kent, net zoals overigens het christendom, een aantal hoofd- en zijrichtingen.

Vanaf het begin was het onvermijdelijk dat de leer van de islam verschillende richtingen op zou gaan. Toen Mohammed in 632 stierf, had hij ervoor gezorgd dat de openbaringen die hij gedurende 23 jaar van God had ontvangen, zorgvuldig op schrift waren gesteld. Dit is de Koran. Maar Mohammed had uitdrukkelijk verboden dat ook zijn persoonlijke uitspraken over de openbaringen werden opgeschreven. Dit om te voorkomen dat de goddelijke woorden verward zouden worden met zijn menselijke interpretaties daarvan.

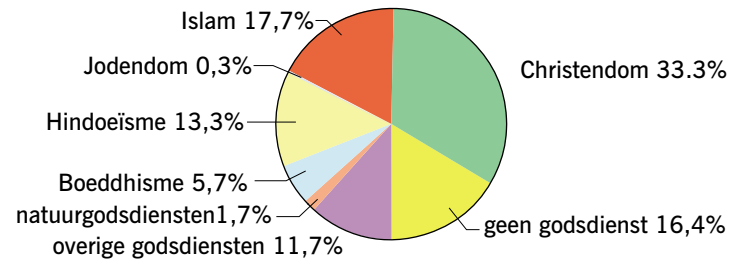
Pas lang na Mohammeds dood werden de herinneringen aan zijn leven en zijn uitspraken op grote schaal verzameld. Deze verzameling heet de Hadieth. De Hadieth vormt naast de Koran een belangrijke inspiratiebron voor moslims. Maar door het late opschrijven is de Hadieth historisch niet betrouwbaar en staat die open voor verschillende interpretaties. Eeuwenlang hebben schriftgeleerden hun eigen theorieën over de islamitische leer eruit afgeleid. Soms vormden zij eigen wetscholen of zogenaamde mystieke genootschappen.

De sharia

In de achtste en de negende eeuw hebben vier grote schriftgeleerden de sharia opgesteld. De sharia bevat de richtlijnen voor de islamitische samenleving, een opsomming van de religieuze verboden

Een godsdienst met veel gezichten

Godsdiensten over de wereld

en geboden. Als bronnen voor de sharia werden niet alleen de Koran en de Hadieth gebruikt, maar ook plaatselijke gewoonterechten en de toen geldende fatsoensnormen. De sharia fungeert daarvoor als een wetboek.

Tegenwoordig staat de sharia zwaar onder druk. Veel van de oorspronkelijke bepalingen zijn met name in de ogen van westerlingen volslagen uit de tijd. Bekende voorbeelden zijn het afhakken van de hand van een dief en het stenigen van een vrouw die overspel heeft gepleegd. Islamitische landen staan voor de taak de sharia aan te passen aan de eisen van de moderne tijd, door nieuwe interpretaties van de Koran en de Hadieth.

Dit gebeurt niet overal, bij de Taliban en in sommige Afrikaanse landen bijvoorbeeld niet. En waar het wel gebeurt, zijn er grote verschillen. In sommige landen is dit proces al een hele tijd aan de gang (Turkije, Oman), maar overal lijkt tegelijk de roep om terugkeer naar de oorspronkelijke bepalingen steeds luider te worden. Kijk bijvoorbeeld naar Egypte, Pakistan, Algerije of Indonesië.

Soennieten en sjieieten

De islam kent twee hoofdrichtingen: de sunnitische en de sjiiitische islam. Deze stromingen zijn al vroeg in de geschiedenis ontstaan door een verschil van

mening over wie de sharia mag interpreteren en toepassen. Sunnitische moslims vinden dat alleen de schriftgeleerden iets over de sharia te zeggen hebben, en dat staatkundige leiders zich aan die interpretatie moeten houden. De sjieieten vinden dat de religieuze leider de wet ook moet toepassen, hij is vanzelfsprekend ook staatkundig leider.

De sjieieten maken dus geen onderscheid tussen kerk en staat. De soennieten wel, al moeten hun staatkundige leiders zich in beginsel wel houden aan de opvattingen van de religieuze leiders. Sjiiitische moslims wonen vooral in Iran (waar de scheiding tussen kerk en staat niet bestaat), Irak, de Golfstaten en Pakistan. In Irak leeft een grote shi'itische gemeenschap, die onder Saddam Hussein zwaar werd onderdrukt, maar die nu een autonoom deel van Irak hoopt te worden. In Nederland wonen bijna geen sjieieten.

In sunnitische landen als Turkije, Egypte en Marokko wordt de scheiding tussen kerk en staat niet overal even scherp getrokken. In Turkije heeft Kemal Atatürk in de eerste helft van de twintigste eeuw de islamitische wet buiten werking gesteld. Maar in veel islamitische landen is de wet doortrokken van religieuze geboden en verboden uit de sharia. Bovendien zijn zowel binnen de sunnitische als de shi'itische islam veel zijrichtingen, wetscholen en mystieke genoot-

schappen te onderscheiden. Daaronder zijn liberale stromingen en uiterst fundamentalistische.

Onder de ongeveer een miljoen moslims in Nederland vind je dezelfde gekleurde terug. Daardoor kun je op straat Turkse of Marokkaanse meisjes tegenkomen die zich nauwelijks onderscheiden van Nederlandse, maar ook meisjes met hoofddoeken of zelfs in een niqaab waarachter alleen de ogen nog maar zichtbaar zijn.

Bedreiging

In Nederland en andere westerse landen is de houding ten opzichte van de islam erg aan het veranderen. Europese landen hebben te maken met een groeiend aantal buitenlanders uit islamitische landen. De integratieproblemen die zich daarbij voordoen, werden tot voor kort als lastig, maar niet als heel erg problematisch gezien. Maar sinds de aanslagen van 11 september in de VS is dat veranderd.

Waar eerst vooral sprake was van onverschilligheid, is er nu juist oog voor 'het gevaar'. Want wereldwijd rukt de islam op. Niet alleen in aantallen gelovigen, maar ook door het feit dat de godsdienst in islamitische landen een steeds belangrijker politieke rol speelt. Westerse landen, die vrijheid en democratie hoog in het vaandel hebben staan, voelen zich door die groei bedreigd. Islamitische landen blinken nu niet direct uit in verdraagzaamheid en openheid. In naam van de islam werden en worden de vreselijkste dingen gedaan. Het fundamentalisme is wel degelijk bedreigend.

Alleen, wie is er nu eigenlijk bang van wie? Het is duidelijk dat de wens om terug te keren naar de fundamentele waarden van de islam, gevoed wordt door de angst om nog verder onder de voet gelopen te worden door 'het Westen'. De tijd dat de islamitische wereld een rol speelde op filosofische, economische en politieke gebied is al sinds lang voorbij. Er heerst daar een collectief gevoel van vernedering en onmacht.

De grote vraag van dit moment is: zullen 'het Westen' en de islam erin slagen op een of andere manier tot elkaar te komen? Die vraag geldt niet alleen wereldwijd, maar ook in kleiner verband, in Nederland bijvoorbeeld.

Biddende moslims tijdens de ramadan in Indonesië, foto Reuters

De moslim: 'hij die zich onderwerpt'

De islam is, na het christendom, de tweede godsdienst in de wereld. Meer dan 700 miljoen mensen zijn moslim. Islam is een Arabisch woord dat 'onderwerping' betekent. In het woord moslim zitten dezelfde medeklinkers. De letters zijn alleen anders gerangschikt waardoor het woord de betekenis 'hij die zich onderwerpt' krijgt. Moslims geloven in één

God, Allah. Het is dezelfde God als die van joden en christenen. Moslims geloven dat God zich eerst aan de joden heeft geopenbaard, maar die hebben Zijn woord verkeerd uitgelegd. Ook de christenen hebben de boodschap niet begrepen. Ten slotte heeft God de profeet Mohammed uitgekozen om zijn bedoelingen aan de mensen uit te leggen. Deze heeft het enig ware woord van God doorgegeven, dat is opgeschreven in de Koran. Samen met de Hadieth, de verzamelde uitspraken van Mohammed, vormt de Koran de basis van de

islamitische leer. Die leer is vertaald in geboden en verboden, die iedere moslim moet naleven. Uit de regels valt af te leiden hoe in de islam gedacht wordt over ethische zaken als goed en kwaad, rechtvaardigheid, respect, reinheid, geduld, mededogen en dergelijke. Veel van de meer filosofische-ethische kwesties zijn 'vertaald' in praktische richtlijnen. Belangrijk zijn de vijf plichten die iedere moslim moet naleven: de geloofsbelijdenis, het gebed, de vasten en de bedevaart naar Mekka.

Naast de vijf zuilen is er nog een zesde plicht, de Jihad. Dat is het voeren van een heilige oorlog tegen ongelovigen. De Jihad is echter geen individuele plicht van een moslim, maar de verplichting van een gemeenschap om voor voldoende strijders te zorgen. Er bestaan diverse interpretaties. Volgens sommigen is de jihad vooral defensief bedoeld. Anderen geloven dat de jihad zowel bedoeld is om de islam over de hele wereld te verspreiden als om op te treden tegen islamitische heersers die het niet nauw genoeg nemen met de leer.

Woordenlijst

Allah	God
Bismillah	Letterlijk 'in de naam van God'. Vrome uitroep bij het begin van een handeling.
Chador	sluier, hoofddoek.
Dhikr	Mystiek ritueel waarbij bepaalde formules en namen van God een aantal keren worden herhaald. De Dhikr gaat vaak gepaard met ritmische bewegingen van hoofd en lichaam.
Ezau	Benaming voor Jezus.
Fatwa	Gezaghebbende uitspraak van een moefti in religieus-juridische kwesties.
Ghushl	Grote rituele 'wassing'.
Hadj	Bedevaart naar Mekka.
Imam	Religieus-politiek leider van een islamitische gemeenschap of gebedsvorganger.
Jihad	Heilige oorlog.
Kadi	Islamitische rechter.
Laylat al-qadr	Nacht van de 27ste ramadan waarin Mohammed zijn eerste openbaring zou hebben gekregen.
Masdjid	Letterlijk: plaats waar men neer knielt, ofwel: moskee.
Nabi	Profeet
Oelema	Islamitische rechts- en godsdienst geleerden.
Qoer'aan	Koran, het woord van God zoals dat aan Mohammed zou zijn geopenbaard.
Rabbi	Populaire naam in Noord-Afrika voor Allah. Letterlijk: mijnheer.
Sharia	Islamitische wetgeving, gebaseerd op de koran.
Talaaq	Verstoting van de echtgenote door de echtgenoot.
Umma	Islamitische geloofsgemeenschap.
Vilayat-i-Faqih	Perzisch voor: 'de heerschappij van de rechtsgeleerde'.
Wadjib	Verplichte handeling.
Yawm al-gumah	Letterlijk: 'dag van samenkomst', ofwel: vrijdag.
Zakat	Verplichte aalmoes voor liefdadige en religieuze doeleinden.

We moeten de rijen nu sluiten

Islam

4

JONGEREN

Jonge allochtonen worden sinds de aanslagen in Amerika niet meer aangesproken op hun nationaliteit maar op hun moslim-achtergrond, ook al zijn ze niet religieus. Als reactie zoeken ze elkaars steun en verdiepen zich in de islam.

DOOR AHMET OLGUN

Het zal Ana Karadarevic (22) een zorg zijn dat deskundigen het een 'etniseringproces' ter zelfbescherming noemen. De van geboorte Servische studente sociologie werd door haar islamitische vader en Grieks-orthodoxe moeder zonder godsdienst opgevoed. Kort geleden heeft zij zich aangesloten bij De Nieuwe Beweging, een initiatief van organisaties van moslimjongeren. 'Ik voelde me enorm gekrenkt door uitlatingen van Pim Fortuyn. Ik werd op een zeer onprettige en ongenueanceerde manier geconfronteerd met een stukje van mij.' Sindsdien verslindt Karadarevic boeken over de islam.

De terreuracties van 11 september, agressie jegens moslims in Nederland en de roep om oorlog tegen de islam maken dat sommige 'nauwelijks' of 'helemaal niet islamitische' jongeren zich bewust worden van hun religieuze identiteit. Want ze worden aangesproken op hun moslim-zijn, ongeacht de mate waarin zij de islam praktiseren.

'Vroeger werden wij aangesproken op ons Marokkaan-zijn, de laatste tijd zijn wij op de eerste plaats moslims in de ogen van veel Nederlanders', zegt Rashid Majiti. 'Met het gevolg dat jongeren juist nu meer willen weten van hun religie. Zij zoeken ook elkaars gezelschap op.'

Bang voor WO III

Rachida Chabani (28) wordt overmand door emoties als zij terugdenkt aan de tijd kort na de aanslagen. Chabani: 'Wij waren echt bang. We dachten: de Derde Wereldoorlog komt eraan en de islam wordt ermee in verband gebracht. Journalisten begonnen rare vragen te stellen, op straat werd je aangesproken op je moslim-zijn. Wat is dit! Wij moesten iets doen. 11 september was een schop onder onze kont.'

Chabani, communicatieadviseur, en Majiti, managementconsultant, richtten samen met andere moslims op 2 november De Nieuwe Beweging op. Hierin moesten islamitische jongeren- en studentenorganisaties hun krachten bundelen en een dam opwerpen tegen negatieve beeldvorming, de steeds groter wordende kloof die al gaapte tussen moslims en autochtonen. Samen kunnen zij ook beter bijdragen aan de vorming van de multiculturele samenleving. Inmiddels hebben ook jongerenafdelingen van Nederlandse politieke partijen zich bij hen gevoegd. 'Wij wilden een vuist maken', zegt Chabani.

Kort na de aanslagen in Amerika werden moslims in de buurt en op de werkvloer ter verantwoording geroepen, ter geruststelling van hun Nederlandse burens, collega's en zelfs vrienden: hoort-ie wel of niet bij de 'vijfde colonne'? 'Ik word geacht veel te weten', zegt Rashid Majiti, coördinator van De Nieuwe Beweging. Keer op keer moet hij de islam loskoppelen van het terrorisme en tevens ook de aanslagen veroordelen. Daarvoor moet Majiti,ervaart hij zelf, veel kennis hebben over zijn religie en de immigratiegeschiedenis van Nederland, zodat hij de vragen meteen en goed kan beantwoorden. Daarnaast moet hij ook kunnen relativeren. 'Dat het heus niet gevaarlijk is als moslims samen de suikerfeest vieren.

Nederlanders in Canada vieren toch ook met z'n allen de Koninginnedag!

Etnisering

Het proces van etnisering komt vaak voor als mensen zich bedreigd voelen, zegt Carlo van Praag. De adjunct-directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau heeft veel onderzoek naar minderheden verricht. 'De etnisering deed zich al voor 11 september voor. Sindsdien is het uitdragen van hun zelfbewustzijn meer volhardend geworden, omdat de dreiging opeens groot werd. Het is een snelle paniecreactie: we worden aangevallen, we lopen gevaar, we moeten de rijen sluiten en onszelf beschermen.'

Volgens Van Praag zijn er drie soorten etnisering. De groepsvorming zoals sinds 11 september in Nederland is een combinatie van twee niveaus, zegt hij. De eigen groep die als een tijdelijk instrument de dreiging moet afslaan, en etnisering door langdurige sociale en economische problemen. 'De verworpenen van de samen-

leving sluiten zich bij elkaar aan en komen openlijk uit voor hun identiteit. Door te roepen 'wij schamen ons er niet voor' putten ze er kracht uit.' Onder deze categorie plaatst Van Praag ook jonge islamitische meiden die uit protest een hoofddoek dragen. 'Als anderen gevaar zien in de hoofddoek, dan draag ik hem lekker toch. Dan is het opeens niet zo maar een meisje, maar een vertegenwoordiger van een groep en ze laat zien dat ze er trots op is ook.'

De derde recreatieve vorm van etnisering in Nederland signaleert Van Praag vooral bij Surinamers. 'Ze zijn totaal geassimileerd. De identiteit is een soort ornament, zoals bij Polen en Italianen in de Verenigde Staten. Een Poolse naam is een klein statussymbool.'

Politicooloog Meindert Fennema, verbonden aan het Instituut voor Migratie en Etnische Studies (IMES) van de Universiteit van Amsterdam noemt het gedrag van jongeren die elkaars veiligheid opzoeken *weekend ethnicity*. Zoals Amerikanen van Italiaanse afkomst hun vakantie doorbrengen in het land van hun voorouders en nu en dan gezamenlijk pizza eten.

Kan groepsvorming leiden tot radicalisering? 'In theorie wel', zegt Fennema, 'maar ik verwacht dat niet, omdat de politieke integratie van moslims vergevorderd is in Nederland.' Majiti verwacht dat de plotselinge interesse in de islam bij veel jongeren tijdelijk van aard zal zijn. 'Het is een reactie van een kat in het nauw. Ik zie ze niet massaal naar de moskee rennen.'

'Hoe meer ik over de islam te weten kom, des te meer mijn nieuwsgierigheid groeit', zegt sociologie studente Karadarevic. 'Ik heb ook meer warme gevoelens van solidariteit met moslims op straat gekregen. Maar ik zal niet praktiseren, denk ik.'

NRC HANDELSBLAD
SCHOLIEREN

Bron voor
werkstukken,
nieuws en discussie

www.nrc.nl/scholieren

NRC HANDELSBLAD

A4-krant

Islam

5

SAMIRA BELLIL

Ze schreef een boek over hoe ze als Frans-Algerijns meisje door beleeden verkracht en mishandeld werd in de voorsteden van Parijs. Nu is ze voorvrouw van een emancipatie beweging van immigrantenmeisjes.

DOOR MARGOT DIJKGRAAF

‘Nee, ik ben geen uitzondering. Nog iedere dag worden er in de voorsteden meisjes het slachtoffer van groepsverkrachting.’ Samira Bellil (30) heeft iets sereens en strijdlustigs over zich, de blik van iemand die geleden heeft maar nu voor geen kleintje meer vervaard is. In haar onlangs ook in Nederland verschenen boek *Ontsnapt uit de hel* vertelt ze hoe ze, als veertienjarig Frans meisje van Algerijnse afkomst, in de Parijse voorstad Garges meerdere malen door groepen jongens werd mishandeld en verkracht. Geen overheidsinstantie, geen familielid ving haar op: de eer en goede naam van de familie waren bezoedeld en dat was een veel groter probleem dan haar geschonden, lonta en blauw geslagen lichaam. Op schoolging het mis en ze kwam al snel terecht in een crimineel milieu. ‘Delinquentie is altijd een antwoord op mislukking.’

Nog dagelijks krijgt ze brieven van meisjes die hetzelfde overkwam, van meisjes die thuisgehouden worden, die alleen nog

Samira Bellil, foto AFP

gesluierd naar buiten durven, die gedwongen worden tot een huwelijk waarvoor ze zelf niets voelen. In de banlieue van Parijs geldt voor meisjes een ijzere wet: je blijft binnen, past op je jongere broertjes en zusjes, helpt je moeder met het huishouden en je draagt een lange rok of een broek en een hoofddoekje of een sluier. Wie zonder begeleiding uitgaat, zich opmaakt, een korte rok draagt en verder wil leren is een ‘pute’ (hoer) of een ‘insoumise’ (ononderworpen) – een meisje voor wie niemand respect hoeft te hebben en met wie jongens kunnen doen wat ze willen.

Bijna zonder uitzondering komen die meisjes uit Noord-Afrikaanse immigrantengezinnen. In de jaren negentig werden hun vaders werkloos, waardoor ze het respect van de familie verloren. De

oudste zonen werden hoofd van het gezin. Buitenshuis voelden die jongens zich gediscrimineerd, achtergesteld, verwaarloosd door de samenleving – ze ontwikkelden zich tot mini-dictatorpjes binnen de muren van de huiskamer. De tijd werd teruggedraaid: waren meisjes zo’n vijftien jaar geleden redelijk vrij in hun doen en laten, nu dienen ze zich te onderwerpen aan de wet van de grote broer.

Geen hoer, geen onderworpen
Samen met Fadela Amara, die al sinds de jaren tachtig actief strijdt tegen het racisme, lanceerde Bellil twee jaar geleden de slogan ‘Ni putes ni soumises’ (Noch hoer noch onderworpen). Het werd de strijdkreet van een vrouwenbeweging met actievoerders in een groot aan-

tal Franse banlieues. Ze delen stencils uit op scholen, wakkeren het debat aan, zoeken de publiciteit.

Amara beschreef de geschiedenis van de beweging in een boek dat ook *Ni putes ni soumises* heet. De beweging kreeg extra steun door de moord op de 17-jarige Sohane Benziane, op 4 oktober 2002, in een zuidelijke voorstad van Parijs. Haar vriendje kreeg het aan de stok met een andere jonge caïd (leider) uit de buurt, waarna die wraak nam op Sohane: ze mocht haar vriendinnen in de flat niet meer opzoeken. Toen ze dat toch deed, sloot hij haar op in de kelder onder het gebouw, mishandelde en verkrachtte haar, overgoot haar met benzine en stak haar in brand.

Vanaf dat moment groeide de aanhang van ‘Ni putes ni soumises’

snel: wekenlang trokken jonge vrouwen in een mars door het land. Overall werden lokale comités opgericht die vrouwen in moeilijkheden de helpende hand konden bieden. Samira Bellil werd door premier Raffarin op zijn ambtswoning het Matignon ontvangen om haar zaak toe te lichten en afgelopen zomer prijkten op de gevel van de Assemblée Nationale aan de Seine in Parijs veertien portretten van de ‘nieuwe Mariannes’ (het nationale symbool van Frankrijk): stralende jonge vrouwen, allen nieuwe Françaises, afkomstig uit migrantengezinnen. Ook het portret van Samira Bellil hing er.

Fadela Amara is trots op wat ze tot nu toe hebben bereikt: 50 woningen waar vrouwen in nood kunnen worden opgevangen, een ‘gids voor respect’ die binnenkort op alle middelbare scholen zal worden uitgedeeld, landelijke aandacht voor haar zaak en toezeggingen van de burgemeester van Parijs dat meer geld zal worden besteed aan vrouwenverenigingen en aan ‘gemengde’ sportieve en culturele activiteiten. ‘Niets is erger dan die gescheiden werelden voor jongens en meisjes. Als jongeren geen normaal contact kunnen hebben met de andere sekse, raken ze gefrustreerd, worden ze gewelddadig.’ Bij wijze van seksuele voorlichting circuleren er harde pornofilms. Wie gevoels toont is een watje. ‘Hoe kun je dan nog een normale liefdesrelatie aangaan?’

Stille tocht

Op een middag wordt, één jaar na haar dood, Sohane Benziane herdacht met een stille tocht vanaf het stadhuis van Vitry-sur-Seine naar de plek waar ze stierf. Zo’n vijfhonderd mensen lopen mee: achter het spandoek ‘vivre ensemble, se respecter’ (samenleven, elkaar respecteren) Sohane’s magere, grijze vader, haar huilende moeder en twee zusjes, gevolgd door een dwarsdoorsnede van de Parijse bevolking. Zwijgzame stelletjes, hooggeblondeerde bourgeois, diepzwarte Afrikanen met felle oranje stickers op hun gezicht, een tiental cameraploegen.

Uit de ramen van de torenhoge grijsbetonnen blokken kijken bewoners naar beneden. Voor de openstaande kelderdeuren onder de immense kolos hangen groepjes jongens rond - basketbalschoenen, jeans, de capuchon van hun sweatshirt diep over de ogen getrokken.

Bij de reconstructie van de moord, enige tijd geleden, werd er geapplaudiseerd voor de moordenaar, vertelt Alain Gallard, ex-arbeiderspriester en docent op het naburige lyceum waar Sohane leerling was. ‘De jongens vonden dat ze haar verdiende loon kreeg. Die reactie kon ik niet verdragen.’

Samira Bellil loopt niet mee in de stille tocht. ‘Dat heb ik niet nodig om haar te herdenken. Ze is nog ieder moment in mijn gedachten.’

Samira Bellil: *Ontsnapt uit de hel*. Uitgeverij Arena.

Opkomst en neergang van de islam

De islam geldt vandaag de dag als de religie der verworpenen. Toch liepen zevenhonderd jaar lang alle wegen naar Bagdad. Wat ging er mis?

DOOR DIRK VLASBLOM

De islam is de snelst groeiende godsdienst ter wereld, die een vijfde van de mensheid tot zijn belijders mag rekenen. Maar op een paar rijke oliestaten na is de islamitische wereld er een van armen. Van alle kinderen van Abraham trekken de moslims aan het kortste eind. Dat steekt temeer omdat dit niet altijd zo geweest is. In de eerste zeven eeuwen na de openbaring aan Mohammed was het gebied van de islam het middelpunt van de wereld.

Mohammed ibn Adullah was een stadse koopman met een nomadische achtergrond. Zijn stam, de Kuraisj-bedoeïenen, had zich binnen twee generaties met het drijven van handel ontworsteld aan een zwervend bestaan in de woestijn. Hun nederzetting Mekka, aan de karavaanroute tussen Jemen en Damascus, was aan het begin van de zevende eeuw de welvarendste oase van het Arabisch schiereiland. De Kuraisj hadden in de ogen van Mohammed de gemeenschapszin van de nomaden verloren. Hun jacht op individuele rijkdom zou, zo vreesde hij, leiden tot het uiteenvallen van de stam.

De bedoeïenen van het pre-islamitische Arabië aanbaden vele goden en hadden een vage notie van de oppergod Allah - dé God. In het jaar 611 had Mohammed in een grot op de berg Hira zijn eerste religieuze ervaring. De engel Gabriël hield hem in een wurggreep en beval: 'Ikra!' (draag voor!) tot hem de eerste woorden van een

nieuwe boodschap uit de mond vloeiden. Mohammed was ongeletterd, maar zijn verwanten en vrienden waren overweldigd door de schoonheid van deze Arabische teksten en twijfelden er niet aan of dit was het woord Gods. Ze leerden ze uit het hoofd of schreven ze op. De Arabieren hadden nu hun eigen monotheïstische leer.

Expansie van de islam

De trotse Kuraisj-notabelen weigerden aanvankelijk voor Allah in het stof te kruipen en de eerste bekeerlingen waren slaven, vrouwen en jongeren. Na jaren van ballingschap in de stad Jathrib (Medina) en een wanhopige strijd tegen zijn opposanten keerde Mohammed in 630 zegevierend terug in Mekka.

Na de dood van de profeet in 632 werd zijn vriend Abu Bakr verkozen tot khalifa (opvolger) en leider van de gemeente. Onder de eerste kaliefen expandeerde de islam in een razendsnel tempo. Arabië omhelsde de nieuwe leer en de ruitrij der bedoeïenen raasde als een wervelwind door de woestijn gordel van Noord-Afrika en Voor-Azië. Palestina, Egypte, het huidige Libië, Mesopotamië en Perzië werden veroverd. De islam had met één machtige vloedgolf de loop van de wereldgeschiedenis veranderd.

De nieuwe religie verbreidde zich zo snel dat over het leiderschap een machtsstrijd ontstond. Ali, neef en schoonzoon

Turkse miniatuur over de verschijning van de engel Gabriël aan Mohammed. De makers van dit soort miniaturen waren gewend Mohammeds gezicht te bedekken.

van Mohammed en de vierde kalief, werd in 661 vermoord en de stadhouder van Syrië, Muawiyah, verwierf de kalieftitel. Hij stichtte de dynastie der Umajjaden (661-750) met als centrum Damascus. Onder de Umajjaden groeide het machtsbereik van de islam naar het oosten, tot de Indus, en naar het westen, tot de Atlantische kust van Noord-Afrika. In 711 landde generaal Tarik ibn Ziyad op de zuidpunt van het Iberisch schiereiland en de islam bereikte langs een omweg Europa. Arabische en Berbertroepen ondernamen rooftochten over de Pyreneeën, tot diep in het Frankische Rijk. In 732 werd hun opmars tot staan gebracht bij Poitiers, 250 kilometer van Parijs.

Bagdad, centrum van cultuur

De Umajjaden kwamen in 750 ten val en een nieuwe dynastie, de Abbassieden (afstammelingen van Abbas, oom van Mohammed), nam de macht over. De hoofdstad werd verlegd naar het gloednieuwe Bagdad, op de westelijke oever van de Tigris. De kaliefen van Bagdad regeerden vijf eeuwen en in die periode beleefde de islam een ongekende bloei. Toen de grootste steden van middeleeuws Europa niet meer dan 30.000 inwoners

telden, was Bagdad een miljoenenstad.

De uithoeken van het rijk werden verbonden door één taal, het Arabisch, en één godsdienst, de islam. Wetenschap en kunst konden putten uit rijke bronnen: de inspiratie van Mohammed, vertaalde werken uit de klassieke oudheid, het christen- en jodendom, het Perzische en Indische cultuurged.

De islamitische beschaving erfde alle kennis van de oude wereld en die werd verdiept in centra van geleerdheid als Bagdad en Kairo. De islam was veel draagzamer jegens andere godsdiensten dan het orthodoxe en roomse christendom, dat andersdenkenden verketterde. Islamitische werkplaatsen leverden luxe-artikelen voor de feodale elite van Europa en moslimkooplieden zorgden voor de aanvoer van specerijen en zijde uit het Verre Oosten. Alle wegen liepen naar Bagdad.

De neergang

Na zevenhonderd jaar bloei volgden zeven eeuwen van neergang. De staatkundige eenheid van de islam ging teloor. In Voor-Azië ontstond een nieuwe macht. Osman, aanvoerder van een Turkse stam uit Centraal-Azië, legde de grondslag voor het Osmaanse Rijk. De wereld kandelde. Portugezen en Spanjaarden voltooiden de Reconquista, de herovering van het Iberisch schiereiland op de islam, en zij vonden in 1498 een zeeweg naar Indië. Zo werd het moslimmonopolie op de rijke oost-westhandel doorbroken. De neergang werd 'voltooid' in de negentiende eeuw, toen Europese mogendheden islamitische vorstendommen in Noord-Afrika en Azië inlijfden bij hun koloniale rijken.

In de twintigste eeuw ontstonden in de islamitische wereld tientallen zelfstandige staten. Hun leiders kiezen liever voor macht en olie-inkomsten in eigen land boven een schimmig eenheidsideaal. Radicals houden de massa van arme gelovigen intussen voor dat alleen een terugkeer tot de Schrift de weg opent naar hernieuwde welstand. Zij ontlenen dit denkbeeld aan vers 104 van de derde soera van de koran: „En er kome uit u voort een gemeente van lieden, welke oproepen tot het goede, aansporen tot het behoorlijke en afweren van het verwerpelijke. En diegenen zijn de welvarenden.”

Slachten en eten

Op verscheidene plaatsen in de Koran zijn de regels te vinden die God stelt aan het voedsel van zijn gelovigen. Het vlees van zwijnen en carnivoren is onrein, en ook bloed en vlees van doodgevonden dieren mogen de mens niet tot voedsel dienen. En de dieren die het Oude Testament onrein noemt, zijn dat ook voor moslims. Maar de islam is niet alleen wat de Koran zegt. Een andere belangrijke bron voor regels en voorschriften is de soenna, het na te volgen gedrag van de profeet Mohammed. Een voorbeeld (volgens de overlevering van Djabir ibn Abdallah): 'De Profeet heeft op de dag van de verovering van Chaibar het vlees van tamme ezels verboden maar hij heeft paardenvlees toegestaan.' Latere uitleg van Koran en soenna door schriftgeleerden, oelema, is een derde grondslag voor islamitische wetgeving. Het hele dierenrijk is in de loop der eeuwen verdeeld in rein en onrein. Kippen, kalkoenen en andere loopvogels bijvoorbeeld zijn halal of rein verklaard. Volgens de Koran zijn landdieren alleen halal als ze planten en geen vlees eten. Zeedieren zijn bijna altijd halal, behalve bijvoorbeeld haaien en zoogdieren als zeehonden en zeeleeuwen. Ook hoe een dier gedood wordt is aan regels gebonden. In de Koran staat: degene die een dier slacht, moet dat doen tijdens het aanroepen van God. Dat de slachter een

moslim is, is niet noodzakelijk. Een gelovige jood roept dezelfde God aan als een moslim, en het dier dat hij slacht mag een moslim ook eten. Christenen echter kennen de drie-eenheid van Vader, Zoon en Heilige Geest. Dit is de moslim een gruwel, en hij kan daarom het dier dat een christen heeft geslacht, niet eten. Tijdens de slacht moet het te doden dier met de kop richting Mekka liggen. De slachter moet met een zo scherp mogelijk mes de vier 'aderen' van het dier doorsnijden: de twee bloedvaten, de luchtpijp en de slokdarm. De kop moet wel aan het lichaam vast blijven zitten. Het snijden moet het liefst in één haal gebeuren. Onnodig een dier pijnigen is in de islam verboden. Na het snijden moet het dier zo goed mogelijk leegbloeden. Het vlees moet daarna op een reine plaats verwerkt worden. In Nederlandse slachterijen krijgen dieren eerst een pen door het hoofd geschoten om de dood zo snel mogelijk te laten intreden. Pas daarna wordt de hals doorgesneden om het dier te laten leegbloeden. Een rund dat zo is geslacht, is volgens de islam echter onrein. Zeker als het dier eerst een verdoving heeft gekregen, wat gewoonlijk het geval is en ook wordt bepleit door de Dierenbescherming. Om tegemoet te komen aan de tegenstrijdige eisen van de islam en de Dierenbescherming heeft het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer

en Visserij regels opgesteld voor ritueel slachten. Omdat verdoven volgens de islam niet mag, moeten de te slachten dieren in een apparaat worden 'geimmobiliseerd'. De runderen worden in een fixatietoestel geplaatst, een bak die kantelt en zo het rund in rugligging brengt. Schapen en geiten worden in een burrie geplaatst (een V-vormige bak) of in een fixatietoestel. Als de slachter een burrie gebruikt, moeten twee mensen het dier vasthouden. Runderen moeten na het toebrengen van de hals-sneede minimaal vijfenvertig seconden leegbloeden, en kleinvee dertig seconden. Voor het geval er iets misgaat en het dier onnodig pijn dreigt te lijden, stelt het ministerie de aanwezigheid van een schietapparaat en een verdovingsmiddel verplicht.

De hoofddoek

De sluier is het meest bekende symbool voor kuisheid in een cultuur waar de angst voor ontucht en aantasting van de familie-eer groot is. Er zijn sluiers die het hoofdhaar bedekken (hoofddoekje), die enkel het gezicht vrijlaten of die het gehele gezicht bedekken. De meeste islamitische landen hebben lokale varianten van de sluier die in mindere of meerdere mate het lichaam bedekken. Een van de bekendste is de chador, de lange zwarte doek waarmee Iraanse vrouwen zich bedekken. Afrikaanse landen hebben

Vrouw met chador in Amsterdam-Overtoomseveld
Foto NRC Handelsblad, Maurice Boyer

hun eigen, fel gekleurde hoofddoeken. In islamitische kringen bestaat geen eenduidigheid over het al dan niet verplicht zijn van de sluier. Sommige moslims betogen dat de Koran zich enkel richt tot de vrouwen van Mohammed, wanneer het boek stelt dat zijn 'echtgenotes, dochters en de vrouwen van de gelovigen iets van hun omslagdoeken over zich heen naar beneden moeten laten hangen' (33: 59). De sluier zou volgens deze uitleg een teken

van onderscheiding zijn, omdat het 'hun harten rein houdt' (33: 53). Andere moslims vatten deze passage op als een algehele plicht voor islamitische vrouwen om zich te sluiëren of op zijn minst als een aanbeveling. Ook over de leeftijd waarop meisjes zich moeten gaan sluiëren, lopen de meningen uiteen. In sommige families draagt een meisje op jonge leeftijd een sluier, in andere gaat ze hiertoe pas over na haar eerste menstruatie

(als ze seksueel rijp is). In weer andere families wordt het al dan niet dragen van de sluier aan de vrouw zelf overgelaten. Niet zelden komt het voor dat binnen een familie de grootmoeder een lange sluier draagt, de moeder een hoofddoekje en de dochter ongesluierd door het leven gaat. Het al dan niet dragen van een sluier hangt ook af van de sociaal-politieke omstandigheden in een land. In Iran bijvoorbeeld worden vrouwen bestraft wanneer zij te veel van hun haar laten zien. In het Westen is de sluier vaak synoniem voor de onderdrukking van vrouwen en het opkomend fundamentalisme. Het dragen van de hoofddoek leidt op openbare scholen in Nederland soms tot problemen. Meestal is het uiteindelijke standpunt dat meisjes de vrijheid moeten hebben om voor een hoofddoek te kiezen. Wel werd meisjes op een opleiding tot kleuterleidster verboden in de lessen een niqaab (die het hele gezicht behalve de ogen bedekt) te dragen. Er zijn ook moslimvrouwen die vrijwillig kiezen voor het dragen van een sluier, omdat het hun meer bewegingsvrijheid geeft. Met name in landen die een sterke scheiding van de seksen kennen (Jordanië, Saoedi-Arabië Algerije) hebben vrouwen die een sluier dragen, betere kansen op werk en scholing. Er zijn zelfs vrouwen die de sluier als symbool van verzet beschouwen of als wapen tegen onderdrukking: ze voelen zich beter beschermd.

Nog steeds halen jonge Turken en Marokkanen hun partner uit het thuisland van hun ouders. Jongens vinden de hier opgegroeide meisjes te losbandig, de meisjes noemen de jongens bekrompen.

DOOR AHMET OLGUN

Hafida (30) woont sinds haar kinderjaren in Nederland. Zij is hoogopgeleid, heeft een goede baan, leeft volgens bepaalde islamitische regels. Zo is zij bijvoorbeeld nog steeds maagd. Bovendien is zij met haar spontaniteit en haar slanke lichaam aantrekkelijk voor mannen. Toch komt Hafida maar niet aan de man. Ook al heeft ze de vijver waarin ze vist de laatste jaren groter gemaakt. Haar partner hoeft niet langer Marokkaans te zijn. 'Als het maar klikt, mag-ie zelfs een Zuid-Afrikaanse moslim zijn.'

Iedereen trouwt met mensen in Marokko, zowel jongens als meisjes, klaagt Hafida. 'De jongens denken dat wij, Marokkaanse meisjes in Nederland, allemaal slecht zijn, dat we niet deugen en met jan en alleman in het bed zijn gedoken.' Rachid bevestigt dat. 'Meisjes hier houden zich niet aan islamitische normen en waarden', zegt de student bedrijfseconomie van Marokkaanse komaf. Vorig jaar heeft hij een maagd, een familielid in Marokko, gehuwd.

Tot dan toe heeft hij een paar keer relaties gehad met Marokkaans-Nederlandse vrouwen. Met niet één van hen heeft hij ooit overwogen te trouwen. 'Als je met iemand hier trouwt en ze heeft eerder een vriendje gehad, gonst het van de roddels en heb je je familie te schande gemaakt.' Rachid vermoedt dat meisjes in Marokkaanse steden wat vriendjes betreft 'misschien wel nog erger zijn'. 'Maar niemand hier die dat weet. Als je iemand uit Marokko haalt, heb je in ieder geval de roddels niet.'

Dreigen met zelfmoord

Door het grote wantrouwen tussen de seksen en de ten minste even grote bemoeienis van de ouders huwen jonge allochtonen nog steeds met partners uit landen van de herkomst van de ouders.

Roddels bepalen huwelijksmores

Feestende Turkse jongeren, foto Evelyne Jacq

Dat blijkt uit *Trouwen over de grens* waarop Erna Hooghiemstra promoveerde aan de Universiteit van Amsterdam. Het huwelijk is tegenwoordig nog de enige - legale - mogelijkheid voor volwassen Turken en Marokkanen om naar Nederland te mogen komen.

Als Hafida niet op haar strepen had gestaan, was zij uitgehuwelijkt aan een voor haar geregelde man uit het land van haar ouders. Zo'n zeven jaar geleden werd zij in de vakantie gepresenteerd aan een man die ze nauwelijks kende. Het is dat zij dreigde met zelfmoord dat het niet doorging. Sindsdien had ze de vrijheid om haar *soulmate* zelf te zoeken.

Naast de 'garantie op eer' spelen volgens Rachid ook de sterke familiebanden een rol bij de keus voor een partner uit Marokko. 'Veel jongens trouwen wel uit liefde, zeker. Maar ze vinden het ook belangrijk dat ze hun familie helpen.'

Vroeger vriendje

Zou Rachid zijn vrouw ook gehuwd hebben als ze eerder een vriendje had gehad?

'Dat ligt gevoelig', zegt de student. Hoe moeilijk ook, hij zou een oppervlakkig vriendje nog wel hebben geaccepteerd. 'Het meisje waar je mee trouwt moet wel maagd zijn, anders is het onmogelijk.'

Hafida heeft elke intieme omgang met jongens en mannen ontweken om haar ouders en toekomstige man gezichtsverlies te besparen. Het onderdrukken van haar seksuele behoeftes kostte ook weer niet veel inspanning, zegt ze nu. Door de vele waarschuwingen van haar moeder dat seks voor het huwelijk haar slechts disrespect zou opleveren, de kans op een goed huwelijk en dus geluk totaal zou wegnemen en de eer van de hele familie bij de fundamenten zou aantasten, bleef haar niet veel lust over.

'Mijn ouders wonen in een kleine stad waar de sociale controle onder Marokkanen enorm is. Als ik naar een café ging, kreeg ik al schuldgevoelens.' Voordeel van dit nadeel: Hafida stortte zich op haar hbo-studie.

Vorig jaar wilde ze met haar vriend uiteindelijk all the way gaan. Ze hadden immers

serieuze plannen. Ze hoefden niet meteen te trouwen, als ze maar in het bijzijn van hun ouders elkaar beloftes deden over hun toekomst. 'Dan konden we onze relatie gaan consumeren. Hij schrok vreselijk. Hij bleek echt conservatief te zijn. Na ons huwelijk zou hij voor het inkomen zorgen en ik moest het huishouden doen en kinderen baren.' Toen hij ook nog eens ging twijfelen tussen zijn nicht en Hafida, beëindigde Hafida de relatie.

Sinds kort woont Hafida op zichzelf. Nu ze niet langer leeft onder de vleugels van haar ouders voelt ze de seksuele behoeftes steeds vaker opkomen. 'Ik ben nu oud genoeg om de risico's op waarde in te schatten', zegt ze. 'Het is een kwestie van tijd dat ik me laat ontmaagden', schaterlacht ze.

Operaties

Steeds meer Marokkaanse en Turkse meisjes worden seksueel actief, blijkt ook uit de aantallen abortussen onder hen. 5,2 Procent van de vrouwen die in 2000 een zwangerschap lieten afbreken in een kliniek was van Marokkaanse afkomst, 4,2 procent was Turks. De cijfers laten zien dat vooral in Nederland geboren meisjes steeds meer abortus laten plegen. Velen laten ook regelmatig hun beschadigde maagdvlies herstellen.

Duidelijk wordt uit een onderzoek uit 1997 dat vooral meisjes tussen 15 en 24 jaar hymenconstructie ondergaan. 'Veel meisjes ervaren het omgaan met de maagdelijkheidsnorm als een verantwoordelijkheid waarbij met name respect en genegenheid naar hun ouders toe voorop staat', stelden onderzoekers Neef en Mouthaan.

Een bevriende Turkse sociale werkster liet op haar 27ste haar vlies herstellen in een kliniek. Ze had een leuke Turkse man ontmoet met wie ze wilde trouwen. Hij ging ervan uit dat ze maagd zou zijn. Ze wilde niet toestaan dat zijn bekrompenheid haar geluk in de weg zou staan en liet haar 'maagdelijkheid' kunstmatig herstellen. 'Als hij eist dat een vrouw in Nederland nog steeds maagd is, vraagt hij erom bedonderd te worden', verantwoordde ze destijds de ingreep. Uiteindelijk is zij getrouwd met een andere Turkse man uit Nederland, die zich niet liet weerhouden door haar seksueel verleden.

Islamitische wetten

Over de positie van de vrouw wordt binnen de islam uiteenlopend gedacht. Sommige moslims vinden dat de positie van vrouwen er sinds de islamisering van het antieke Arabië op vooruit is gegaan. Anderen voeren aan dat de positie van vrouwen altijd al inferieur is geweest aan die van mannen. Hieronder een aantal voorbeelden van islamitische wetten die de leefwereld van vrouwen door de eeuwen heen direct hebben beïnvloed.

Abortus

Islamitische rechtsgeleerden verschillen van mening over de vraag of abortus al dan niet is toegestaan. De meeste zogenoemde malakitische wetsgeleerden wijzen abortus resoluut af. Andere juristen staan abortus wel toe, maar alleen tot het moment dat de 'ziel van het kind wordt ingeblazen' - 80 dagen na conceptie. De hanafitische wetschool verbiedt abortus alleen wanneer de foetus reeds volledig is gevormd en als mens kan worden beschouwd (na 120 dagen zwangerschap). Ook zou abortus zijn toegestaan wanneer het leven van de moeder gevaar loopt. In de praktijk wordt abortus in de meeste islamitische landen (oogluikend) toegestaan.

Voorbehoedmiddelen

Over voorbehoedmiddelen in de tijd van Mohammed zijn verschil-

lende verhalen in omloop. Enerzijds zou de profeet zijn volgelingen hebben opgeroepen te trouwen en zich voort te planten anderzijds zou hij 'coitus interruptus' hebben toegestaan. De Koran vermeldt dat vrouwen hun kinderen twee jaar moeten zogen, wat er volgens sommige schriftgeleerden op duidt dat contraceptiva zijn toegestaan, omdat borstvoeding tot verminderde vruchtbaarheid zou leiden. In de praktijk blijkt dat voorbehoedmiddelen niet verboden zijn, maar gezien de waardering voor het moederschap en de vruchtbaarheid op weinig populariteit kunnen rekenen. Dat neemt niet weg dat vrijwel alle islamitische landen - mede door de hoge geboortecijfers - intensieve gezinsplaningsprogramma's hebben opgezet, waarbij traditionele of moderne vormen van anticonceptiva worden gebruikt.

Polygamie

In de meeste islamitische landen is het wettelijk toegestaan dat een man met meer vrouwen (maximaal vier) tegelijk is gehuwd, mits hij zijn aandacht gelijkmatig verdeelt. In de praktijk is een minderheid van de mannen met meer dan één vrouw getrouwd. In sommige landen kan de eerste vrouw in het huwelijkscontract een bepaling laten opnemen dat haar man slechts met haar uitdrukkelijke toestemming een ander mag trouwen. In Nederland is polygamie niet toegestaan; een islamitische man die in het land van herkomst met meer vrouwen in het huwe-

lijk trad, kan maar één vrouw laten overkomen.

Echtscheiding

Mannen kunnen hun vrouw verstoten zonder daarover rekenschap te hoeven afleggen. Alleen de kosten vormen soms een belemmering, omdat de man meestal het restant van de bruidsgelden moet terugbetalen. Vrouwen kunnen alleen onder een beperkt aantal omstandigheden echtscheiding aanvragen. Volgens de Algerijnse familiewetgeving heeft een vrouw bijvoorbeeld recht op echtscheiding bij impotentie of gevangenisstraf van de man, als hij langer dan vier maanden weigert het bed met haar te delen of als hij haar niet onderhoudt. In een polygaam huwelijk kan een vrouw echtscheiding aanvragen, als zij kan aantonen dat haar man haar slechter behandelt dan zijn andere vrouw(en). Verder beschikken vrouwen volgens de islamitische wet niet over eigen handelingsbekwaamheid bij het afsluiten van een huwelijkscontract en krijgen zij bij een echtscheiding geen voogdijschap over hun kinderen.

Religie

Islamitische vrouwen hebben evenveel recht als mannen om deel te nemen aan het vrijdagmiddaggebed in de moskee. In de praktijk worden moskeeën echter vrijwel uitsluitend door mannen bezocht. Officieel worden vrouwen niet geweerd, maar zij zouden vaker in een 'onreine' staat verkeren dan mannen. Vrouwen

kunnen bijvoorbeeld niet deelnemen aan het rituele gebed (salaat) wanneer zij ongesteld zijn of net een kind ter wereld hebben gebracht; zowel menstruatie als bevalling valt onder de noemer 'grote onreinheid'. Als moeder en huisvrouw komen zij bovendien sneller dan mannen in aanraking met 'kleine onreinheid' (uitwerpselen, urine, braaksel, bloed en wondvocht). Omdat vrouwen toch ergens goddelijke kracht (baraka) vandaan moeten halen, proberen zij met andere verdiensten hun zonden of slechte daden weg te werken. Zij geven aalmoezen aan bedelaars, brengen eten naar hun burens en bezoeken heiligen.

Vrouwenbesnijdenis

In Afrikaanse landen zoals Soedan en Egypte - waar vrouwenbesnijdenis vrij gebruikelijk is - wordt verwoed gedebatteerd over de vraag of de islamitische wetgeving vrouwenbesnijdenis wel of niet verplicht stelt. De besnijdenis bestaat uit het amputeren van een deel van de schaamlippen en/of de clitoris en in sommige gevallen zelfs de verwijdering van alle uiterlijke geslachtsdelen. Het is een pijnlijke en traumatiserende ingreep die meestal wordt gerechtvaardigd door Mohammeds cryptische uitspraak: 'voer de besnijdenis uit, maar ga daarin niet te ver.' In de Arabische tekst worden vrouwelijke imperatie-

ven gebruikt; vrouwenbesnijdenis wordt dan ook door vrouwen uitgevoerd. Anders dan de besnijdenis van mannen is die van vrouwen voer voor psychologen, cultuur-anthropologen en ethologen. Er zijn zelfs Freudiaanse verklaringen voor aangedragen. Moslims houden het erop dat een vrouw 'rein' wordt na een besnijdenis. Het gaat hier niet om properheid of schoonheid, maar om rituele of religieuze reinheid (tahara) die noodzakelijk wordt geacht om aan allerlei religieuze verplichtingen te voldoen.

Seksualiteit

Neem nu eens de reactie van een gemiddelde Amsterdamer, wanneer je vertelt dat iemand je fiets heeft gestolen. Had je 'm dan goed vastgezet, zal de vraag zijn. Nee, antwoord je, waarom zou ik? Stelen is toch slecht en tegen de wet? Mensen moeten hun hebzucht gewoon in de hand houden! Toch? Het lachje dat je dan krijgt, is het lachje dat de meeste moslims - mannen en vrouwen - niet kunnen onderdrukken, als ze een aantrekkelijk uitgedoste vrouw horen klagen dat iemand haar in haar minirokje heeft geknepen. Seksuele intimidatie is slecht en tegen Allah's wil, maar ja, dan moet ze mannen maar niet in verleiding brengen. Het idee dat mannen weerloze gijzelaars van hun eigen geilheid zijn, kan in sommige landen bijzonder ver gaan. Bij

verkrachtingen in Saoedi-Arabië wordt de vrouw vaak vervolgd: zij had beter moeten weten en ervoor moeten zorgen dat ze niet in een kwetsbare positie terecht kwam. Hetzelfde beeld van onbeheersbare mannelijke lust zorgt ervoor dat in Saoedi-Arabië, en tot voor kort Afghanistan, vrouwen alleen de deur uit mogen in gezelschap van hun echtgenoot of een mannelijk familielid. Het idee is ook dat vrouwen bijzonder emotioneel en makkelijk beïnvloedbaar zijn, en dus veel te makkelijk hun 'eer opgeven'. Vandaar ook dat Egyptenaren en Soedanezen op jonge leeftijd bij hun dochters de clitoris afsnijden - anders maken ze met hun vrouwelijke lusten de mannen volstrekt gek. Afgaanse vrouwen mochten geen onderwijs volgen en dus ook geen medicijnen studeren, en om een wildvreemde man bij een zieke Afgaanse te laten komen was uitgesloten. Tot op het laatst debatteerden de Taliban over de vraag hoe dat nu moest als een vrouw ziek werd. Laten creperen dan maar, was de conclusie. De rest van de islamitische wereld gaat veel strenger om met mannen die zich laten 'verleiden', althans juridisch-formeel. Maar ook in gematigde landen als Jordanië en Libanon wordt het nog altijd moreel verantwoord gevonden wanneer een broer zijn verkrachte zusje vermoordt: eigen schuld dikke bult.

vervolg pagina 11

'Sluier maakt van vrouw juist sex-object'

Sluiers en hoofddoeken zijn stigmata van discriminatie, vindt de in Frankrijk wonende Iraanse schrijfster Chahdortt Djavann, die een vlammend pamflet tegen beide attributen schreef. 'De sluier is de gele ster van de vrouw.'

DOOR PIETER KOTTMAN

'Het werd de hoogste tijd dat iemand eens wat zinnige dingen opschreef over het dragen van sluiers en hoofddoeken', zegt Chahdortt Djavann. De sinds tien jaar in Frankrijk wonende Iraanse publiceerde vorige maand het vlammende pamflet *Bas les voiles!* (Sluiers aft).

In een kamertje in de Parijse vestiging van uitgeverij Gallimard blijkt haar stijl van spreken – trefzeker en uitdagend - en trouwens ook haar blik, precies overeen te stemmen met die van haar boekje. Dat begint zo: 'Ik heb tien jaar lang een sluier gedragen. Het was de sluier of de dood. Ik weet waarover ik praat.'

De schrijfster, in Frankrijk opgeleid tot antropologe, vult haar dagen inmiddels met het geven van interviews. Haar boekje staat in het brandpunt van de belangstelling. Het laatste grote debat in Frankrijk over de hoofddoek of de sluier dateert van eind jaren tachtig. Toen werden drie meisjes van school gestuurd, omdat ze weigerden hun hoofddoek af te doen. Sindsdien sluimerde de kwestie, dankzij een dubbelzinnige richtlijn die de Raad van State destijds deed uitgaan en die de scholen ruimte liet voor eigen beleid. Maar nu is de hoofddoek weer dagelijks terug op de voorpagina's.

Een voorbeeld. Twee zussen, Alma en Lila Levy, die weigerden hun hoofddoek af te leggen, werden van school gestuurd. Op grond van de *laïcité*, de in Frankrijk bikkelharde scheiding van kerk en staat. Pikante aspecten voeden de belangstelling van de media. De vader van de tienermeisjes is een niet-praktiserende jood en advocaat van de anti-racismebeweging Mrap. Hij neemt het op voor zijn dochters. De moeder, dochter van een Franse

Afghaanse vrouwen gehuld in de chador, foto AP

militair, werd geboren in het Algerijns-Berberse Kabylieë en is katholiek. Berichten doen de ronde dat de twee meisjes onder invloed van fundamentalisten zouden staan.

Levenslang zonder schuld

Hoe curieus ook, Chahdortt Djavann noemt hun geval 'totaal oninteressant'. 'Hun ouders zijn gescheiden sinds 1995. Het zijn pubers, die behoefte hebben aan de aandacht van de vader. Ze hebben een psychotherapeut nodig in plaats van media-aandacht.'

Djavanns visie komt niet uit de lucht vallen. Zelf is ze 'gered dankzij een psycho-analyse die mij mezelf deed terugvinden'. Ze was dertien jaar oud, toen in Iran de islamitische revolutie plaatshad. Ze ging gedwongen gesluierd door het leven tot ze haar land ontvluchtte, op drieëntwintigjarige leeftijd. 'Ik was een wandelende gevangenis, veroordeeld tot levenslang zonder schuld. Ik haatte mijn lichaam, waaraan ik dat vonnis te danken had. Anders dan men wil doen geloven maakt de sluier van de vrouw juist een sex-object. Haar lichaam wordt erdoor gereduceerd tot een oorzaak van zondig

verlangen. Ik heb meegemaakt dat vrouwen, op het moment dat zij van een dochter bevielen, smeekten om het kind te doden. Uit zelfhaat en ontreddering. De sluier is een vorm van vermindering en mishandeling.'

Volwassen vrouwen die aan de sluier hun 'vrijheid en identiteit' zeggen te ontnemen, een volgens Djavann 'in multiculturele kringen geliefd argument', noemt zij zonder *pardon kapos* en *collabos*, kampbewaarders en collaborateurs. 'Ze zijn vaak van de tweede, derde generatie en hebben er geen weet van wat voor soort landen hun ouders en grootouders ontvlucht zijn. Hier maken ze gebruik van de burgerlijke vrijheden om het 'recht' af te dwingen een hoofddoek te dragen, terwijl hun land van herkomst de fundamenteelste mensenrechten met voeten treedt. Hier is de vrijheid gelukkig zo groot, dat niemand hen zal beletten naar hun land terug te keren. Dat moesten ze dan ook maar doen, als de hoofddoek zo belangrijk voor ze is.'

Stigma

Het argument dat een verbod radicalisering in de hand werkt, houdt volgens

Djavann geen stand. 'Is het er beter op geworden, zonder verbod? Fundamentalisten zitten overall, ze zijn internationaal actief, en juist in de Westerse landen. De radicalisering grijpt om zich heen, toegedekt door zogeheten 'islamitische intellectuelen', die iedereen op hun terrein proberen te lokken. Oeverloze discussies over de Koran zijn het gevolg. Hetzelfde geldt voor veel Westerse intellectuelen. Die plaveien met hun goede bedoelingen de weg naar de hel van de ander. Wat er wel of niet in de Koran staat, is helemaal niet aan orde, zomin als in veilige studeerkamers uitgedachte, multiculturele lucht-fietsrij. Democratie, mensenrechten en de fundamentele scheiding van kerk en staat - daar gaat het over en die horen het beleid te bepalen.'

Djavann, die zichzelf omschrijft als 'een pessimiste met hoop', is blij met de toekenning van de Nobelprijs voor de Vrede aan de Iraanse advocate Shirin Ebadi en met de toezegging van de Marokkaanse koning de juridische positie van de vrouw in zijn land te verbeteren. Maar een voorwaarde voor 'echte vreugde' zijn concrete resultaten. 'Men kan niet achterdochtig genoeg zijn.'

Als een Franse variant van de Nederlandse Ayaan Hirsi Ali is Djavann 'vanzelfsprekend' bedreigd. Ze vindt het niet van belang. 'Door de perverse scheiding van mannen en vrouwen in islamitische landen vergrijpen mannen zich daar op grote schaal aan kinderen. De incest en pedofilie zijn er schrikbarend. Dat is heel wat erger.' Anders dan Hirsi Ali overweegt ze geen aansluiting bij een politieke partij: 'Ik ben schrijfster.'

In discussies komt altijd het argument terug: het staat in de Koran. 'Maar waaróm staat dat in de Koran, vraag ik. Daarop komt geen antwoord. Toch is dat simpel: omdat vrouwen vrouwen zijn. Zoals joden joden zijn en om die reden vernietigd moesten worden. De sluier is de gele ster van de vrouw. Stigma van discriminatie. Als de moslimmannen zo dol zijn op de sluier, moeten ze die zelf maar dragen.'

Of neem de Egyptische hit-film Vlucht naar de top uit begin jaren negentig. De gemaskerde inbreker Ali breekt in bij ene Marwa. Maar Marwa stond op dat moment toevallig onder de douche. Als ze de kamer binnenkomt, glijdt van schrik de handdoek van haar af. Hierop verkracht Ali haar en slaat op de vlucht. Karakteristiek aan de film is dat deze verkrachting wordt voorgesteld als een tragisch voorval. Aan het eind van de film ontmoet Ali, ditmaal zonder masker, bij toeval opnieuw Marwa en maakt hij kennis met zijn kind. Als hij alles heeft uitgelegd, vergeeft ze hem dan ook.

De vraag die je als inwoner van een islamitisch land eindeloos mag beantwoorden: liggen de Nederlandse vrouwen écht met hun borsten bloot op het strand? Is dat echt waar, willen mensen weten, of hebben we hier weer met fundamentalistische propaganda tegen het Westen te maken. En als het waar is, wat doe je dan? Hoe maak je een keuze uit zo veel overvloed?

Lijfstraffen

Eigenlijk zit er maar één ding op, verzuchtte de Europese arts in een ziekenhuis in de Saoedische hoofdstad Riad. 'Hij moet eraf.' Tegenover hem zat een Saoedische man met elephantitis aan zijn arm. De aandoening was nu

zover gevorderd dat de man het gigantische gewicht van zijn almaar doorgroeïende arm niet meer kon torsen. Toch schudde de man gedecideerd van nee: amputatie van zijn arm was absoluut uitgesloten. Iedereen zou denken dat hij een dief was. Dan bleef de man nog liever voor altijd aan zijn bed gekluisterd. Zeker na 11 september doen dit soort verhalen het goed op feestjes in Nederland; die barbaarse moslims toch, wat een bof dat wij in Europa de Verlichting hebben gehad. En dan zijn er nog mensen die beweren dat alle culturen gelijk zijn...

Er heersen twee misverstanden over lijfstraffen in de islamitische wereld. De eerste tref je veel aan bij het groeiende leger islamofoben. Volgens hen moet je vreselijk oppassen in de islamitische wereld 'want ze hakken zo je hand of je kop eraf'. Dit is onzin. Slechts in een handvol islamitische landen worden lijfstraffen toegepast, waarvan de belangrijkste Saoedi-Arabië, Iran, Jemen, Maleisië en Noord-Nigeria zijn. In deze landen wonen krap 120 miljoen moslims: tien procent van alle moslims op aarde. In de landen die er aan doen, gaat het om relatief kleine aantallen. In totaal worden er in de wereld zo'n honderd handen en honderdvijftig hoofden per jaar afgehakt. Het tweede misverstand tref je aan bij de multicul-

ti's. Zij gaan ervan uit dat die negentig procent in landen zonder lijfstraffen deze ban steunt. Maar dit kunnen we helemaal niet weten. Nergens in de islamitische wereld is er een democratie met volledige vrijheid van meningsuiting. Als correspondent in het Midden-Oosten ben ik in de afgelopen vijf jaar meer voor- dan tegenstanders van lijfstraffen tegengekomen. De meeste pleidooien zijn een variant op het dilemma waarmee ook westerse rechtsfilosofen worstelen: knoop mensen op voor snelheidsovertredingen en er zullen geen snelheidsovertredingen meer zijn en dus ook geen opknoppingen.

Vooral het grote leger analfabete moslims vindt het goddeloze nieuwlichterij om af te wijken van wat Allah in de Koran ondubbelzinnig opdraagt: En de dief en de dievegge, houdt hun de hand af ter vergelding voor wat zij begaan hebben (Koran, V, 38). Bij hun bestraffing moet een groep gelovigen aanwezig zijn (Koran, XXIV, 2), vandaar dat de afhakkingen plaatshebben in de openbare ruimte. In Riad heet dat midèn chop chop, van het Arabisch voor 'plein' en tweemaal het Engelse woord voor 'hakken'.

Islamitische tegenstanders van lijfstraffen betogen dat de Koranverzen over lijfstraffen bedoeld waren voor de tijd van Mohammed. Toen waren er nog geen goede gevangissen, geen reclasse-

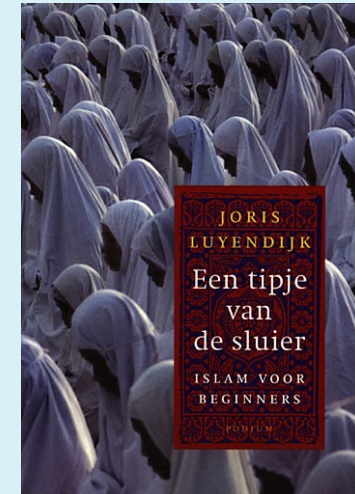
eringsprogramma's en gold nog bloedwraak. Als de overheid geen handen en hoofden afhakte, dan deden de nabestaanden dat wel.

Een tussenoplossing zou de volgende synthese kunnen zijn. De islamitische wet stelt dat een dief die vooraf niet wist wat de buit zou zijn, een lijfstraf bespaard moet blijven. Dus is een systeem denkbaar waarin de rechter aan iedere dief vraagt of hij van tevoren wist wat de buit was. Hierop antwoordt de aangeklaagde uiteraard ontkennend, waarop een gevangenisstraf of boete wordt opgelegd. Zo wordt nog steeds de islamitische wet uitgevoerd, maar zonder lijfstraffen. Wie in dit systeem nog iemand tegenkomt zonder hand, weet: die heeft elephantitis aan zijn arm gehad, of echt héél slecht juridisch advies gekregen.

Joris Luyendijk

Boeken

Joris Luyendijk was ruim vijf jaar correspondent in het Midden-Oosten voor NRC Handelsblad. Hij schreef twee prettig leesbare boeken over de islam.

Een tipje van de sluier 'behandelt' de islam aan de hand van vragen die veel mensen zich stellen: Is de islam een achterlijke cultuur? Moeten vrouwen een sluier dragen en mannen een baard? Moet je een dief zijn hand afhakken en een moordenaar zijn hoofd? Wat voor man was Mohammed? Uitgeverij Podium, prijs 10 euro

Een goede man slaat nooit zijn vrouw is een verslag van een verblijf van dertien maanden in Egypte. Joris Luyendijk vertelt daarin over zijn ontmoetingen en vriendschappen met Egyptische jongeren. Rainbowpocket nr. 434, prijs: 8 euro

Islamitisch recht blijft Nigeria verdelen ondanks vrijspraak

De Nigeriaanse Amina Lawal is ontkomen aan steniging voor overspel. Maar de volgende kandidaat voor steniging dient zich alweer aan. Het islamitisch recht blijft een slijtzwam in Nigeria.

DOOR DICK WITTENBERG

Opgelucht kon de Nigeriaanse Amina Lawal ademhalen. Ze hoeft niet tot haar oksels te worden ingegraven. Ze zal niet door een verhitte meute met stenen worden bekogeld tot de dood er op volgt.

Gehuld in een oranje omslagdoek, gezeten op een ijzeren klapstoeltje en onophoudelijk haar bijna 2-jarig dochtertje Wasila wiegend, hoorde ze in september met gesloten ogen de uitspraak aan van het islamitisch hof van beroep in de noord-Nigeriaanse stad Katsina: vrijspraak. Haar schuld was niet bewezen, oordeelde het hof. De rechtbank die haar in maart vorig jaar tot de doodstraf door steniging veroordeelde, had grote procedurele fouten gemaakt.

Daarmee kwam voor Amina Lawal een einde aan de lijdensweg die ze anderhalf jaar lang moest gaan. Een eerste hoger beroep werd in augustus vorig jaar verworpen. De behandeling van de tweede hoger beroepszaak werd verschillende keren uitgesteld.

Haar raadvrouw Hauwa Ibrahim, de bekende Nigeriaanse strijdster tegen de uitwassen van de sharia, het islamitisch recht, noemde de uitspraak 'een zege voor het recht, de rechtvaardigheid en de fundamentele mensenrechten'. Maar ze erkende ook dat het principe van de sharia in Nigeria onaangestaan blijft. De vrijspraak in hoger beroep was aan vormfouten te danken. De rechtmatigheid van het islamitisch recht in Nigeria stond niet ter discussie.

Internationale druk

Islamitische rechtbanken in de twaalf deelstaten die de sharia hebben omarmd, mogen blijven doorgaan met het uitdelen

Amina Lawal tijdens de rechtzitting, foto AP

van straffen die door mensenrechtenorganisatie Human Rights Watch als barbaars worden omschreven. Zoals steniging, zweepslagen en het afhakken van een hand of voet. De vrijspraak van Amina Lawal galmde nog na toen bekend werd dat een islamitische rechtbank in de deelstaat Bauchi de homoseksuele Jibrin Babaji tot de doodstraf door steniging had veroordeeld. Hij zou met drie minderjarige jongens seksueel contact hebben gehad.

De vrijspraak van Amina Lawal is op zijn minst voor een deel te danken aan de grote internationale druk die de afgelopen anderhalf jaar op Nigeria is uitgeoefend. De Amerikaanse oud-president Bill Clinton, de Australische premier John Howard en de Europese Commissie sprongen in de bres voor de alleenstaande Nigeriaanse moeder. Een aantal nationale schoonheidskoninginnen weigerde mee te doen aan de Miss World-verkiezingen eind vorig jaar in Nigeria, uit protest tegen de straf voor Lawal. Rome en Amersfoort hebben haar het ereburgerchap verleend en Brazilië bood haar politiek asiel aan.

Niet alleen de straf van Lawal, maar ook de onrechtvaardigheid van haar veroordeling spraken kennelijk internationaal tot de verbeelding. Al was ze van haar man gescheiden, ze had nooit met een

andere man mogen slapen. Het kind was het levend bewijs van haar schuld. Maar haar minnaar die beloofd had haar te trouwen, kon vrijuit gaan. Hij hoefde alleen maar te ontkennen. Er waren geen vier getuigen om zijn overspel te bevestigen, zoals het islamitisch recht vereist.

Geen juristen

Tot nu toe is de doodstraf door steniging in Nigeria nog geen enkele keer voltrokken. 'Als de eerste wordt gestenigd is het hek van de dam', zei Lawals advocate Hauwa Ibrahim een half jaar geleden tijdens een bezoek aan Nederland. De juriste die in eigen land voortdurend wordt bedreigd en beschimpd, zei dat je van de islamitische rechtbanken geen eerlijk proces mag verwachten. De rechters zijn geen juristen en het Nigeriaanse wetboek van strafrecht lappen ze aan hun laars. De sharia is volgens haar in strijd met de grondwet en met een aantal internationale verdragen die Nigeria ondertekend heeft.

De eerste vormen van sharia werden al twee eeuwen geleden in Nigeria ingevoerd met de komst van de islam. Sinds de onafhankelijkheid in 1960 werd de sharia in het noorden van Nigeria op grote schaal in het privaatrecht toegepast. Maar pas in 1999 begonnen noordelijke deelstaten met de introductie van de sharia in het strafrecht. Dat was geen religieuze maar een politieke daad. Daarmee keerden noordelijke politici zich tegen de christelijke zuiderling Olusegun Obasanjo die in 1999 na jaren militair bewind tot eerste burgerpresident was gekozen.

President Obasanjo heeft steeds verzekerd dat niemand in zijn land door steniging ter dood zal worden gebracht. Maar hij is een directe confrontatie met de sharia altijd uit de weg gegaan uit vrees voor een politieke godsdienststrijd die zijn land zou verscheuren. Hij voorspelde dat de controverse als een nachtkaaars zou uitgaan. Daar ziet het voorlopig niet naar uit. Het islamitisch recht blijft een slijtzwam in Nigeria.

Internet

<http://www.mahgreb.nl>

Site voor jonge Marokkanen in Nederland. Zij kunnen hier met elkaar in contact komen, en informatie over van alles en nog wat vinden. Belangrijk onderdeel: hoe ben je moslim in Nederland? Met een mogelijkheid om vragen te stellen aan de Cyber-imam.

<http://www.muslims.net>

Wereldwijde organisatie die via internet kennis over en belijden van de islam wil verspreiden. Met uitgebreide kalender van islamevenementen in alle delen van de wereld, een lijst van islamorganisaties en doorlinkpunten naar hun sites.

<http://www.xs4all.nl/salaam/vrouw.htm>

De vereniging Salaam is een organisatie van islamjongeren die mede als doel heeft te informeren over islamitische gebruiken. Op deze site alles over de vrouw binnen de islam, met Koranteksten en verwijzingen naar andere organisaties.

<http://www.xs4all.nl/siend>

Stichting Islam en Dialoog, die wederzijds begrip wil kweken tussen belijders van verschillende religies, waaronder de islam. Met veel doorlinkpunten naar islamitische organisaties, verenigingen en belangengroepen.

<http://www.submission.org>

Amerikaanse site met de mogelijkheid de Koran in diverse talen te downloaden, oproepen aan joden en christenen en heel veel meer. De bedoeling van de makers lijkt bekering van zo veel mogelijk mensen.

<http://www.academicinfo.net/Islam.html>

Academic Info Bedoeld voor de academische studie van godsdiensten waaronder de islam. De site zelf is alleen een index met verwijzingen naar andere sites. Bij alle verwijzingen staat een korte uitleg.

De ramadan

De vastenmaand werd ingesteld na de veldslag bij Badr (624) waarbij duizend Mekkanen het onderspit delfden tegen slechts driehonderd moslims. De koran schrijft de overwinning toe aan Gods interventie. Deze daad wordt nog steeds herdacht met de vasten tijdens de negende maand ramadan. In deze periode onthouden moslims zich van zonsopgang tot zonsondergang van eten, drinken, roken en seksuele omgang. Ze bidden, kijken televisie of bezoeken boekenmarkten. Gelovigen zetten hun beste beentje voor – bijvoorbeeld door geld uit te delen aan armen – want met ramadan 'is de hemel dichterbij'. Ziekten, reizigers en menstruerende, zwangere of zogende vrouwen zijn vrijgesteld van de vastenplicht; zij kunnen de vasten op een later moment inhalen. De ramadan is geen rouwmaand maar een feestmaand. Anders dan bij de christenen is de vasten geen offer aan God, maar een vorm van zelfoverwinning ter ere van God. Na zonsondergang hangt er een feestelijke sfeer in de stad; de moskeeën zijn verlicht en overal hangen speciale ramadan-lantaarns. De vasten wordt iedere dag gezamenlijk verbroken; bij het horen of zien van het kanonschot vangt de maaltijd aan. Het eind van de ramadan wordt op grootse wijze gevierd met het suikerfeest

Begin van de ramadan in de Istiqlal moskee in Jakarta, foto AP

(ied al-fitr). Gemeten naar de christelijke jaartelling begint de ramadan elk jaar op een andere datum. Het islamitische jaar duurt iets korter dan het christelijke jaar en kent een andere maandcyclus. Binnen de christelijke kalender verschuiven islamitische feestdagen telkens ongeveer elf dagen naar voren.

Ongeveer, want het begin en het eind van de maand lopen niet in alle landen synchroon; formeel begint en eindigt de nieuwe maand pas als de maan- sikkel wordt waargenomen en bij slechte weersomstandigheden kan dat soms even duren. Zo kan het gebeuren dat de maand ramadan in het ene land eerder begint

dan in het andere. Volgens de berekeningen valt het begin van ramadan in 2003 in Nederland op 27 oktober en eindigt hij op 26 november.

Het gebed

Het ritueel gebed (salaat) wordt beschouwd als de belangrijkste van de vijf

zuilen van de islam. Het gebed wordt vijf keer per dag gedaan op vaste tijdstippen: voor zonsopgang, op het midden van de dag, aan het einde van de middag, na zonsondergang en in de late avond. De oproep voor elk van de vijf dagelijkse gebeden wordt gedaan door de muezzin (gebedsoproeper) vanaf de mina-

ret van de moskee - soms met behulp van een luidspreker. Een moslim die een salaats gaat verrichten, moet ritueel rein zijn. Geslachtsgemeenschap, zaadlozing, menstruatie en bevalling worden als grote onreinheid beschouwd. Braken, urineren, bloeden en het doen van een behoefte als kleine onreinheid. Bij kleine onreinheid volgt een wudu: reiniging van het gezicht, de nek, de handen, de onderarmen en voeten. Bij grote onreinheid dient het hele lichaam te worden gewassen (ghusl). Voorafgaande aan de wassing spreekt de gelovige de intentie (niyya) uit dat hij een salaats gaat verrichten. Het gebed wordt verricht in een speciale (rein verklaarde) ruimte of op een gebedskleed. De gelovige bidt in de richting van het heiligdom in Mekka (Ka'ba), dat wordt aangegeven door middel van een gebedsnijs (mihraab). Het gebed verloopt volgens een vast patroon waarbij de gelovige van tijd tot tijd met zijn voorhoofd de grond raakt, onderwijl reciterend uit de Koran. Het gebed wordt afgesloten met de salaam-formule: 'vrede over u en het Erbarmen Gods'. Behalve de dagelijkse salaats bestaan er ook speciale salaats ter gelegenheid van religieuze feesten of begrafenissen. Het ritueel van deze gebeden wijkt enigszins af van de dagelijkse gebeden.

De vijand van mijn vijand is mijn vriend

Is de islam een religie van oorlog of van vrede? Het antwoord van steeds meer wetenschappers: beide. Het ligt er maar aan wie de macht heeft.

DOOR JORIS LUYENDIJK

Is de islam een agressieve en achterlijke godsdienst en daarmee de nieuwe vijand van het Vrije Westen? Een eeuw geleden was deze vraag in het beste geval goed voor hoongelach van de experts. Toen werd de islam juist gezien als een godsdienst die de gelovigen passief maakt, en fatalistisch. Daarom moesten er westerlingen aan te pas komen om die mensen te besturen.

Dat kolonialisme bleek toch onhoudbaar en daarna ontstonden er nieuwe gedachten over de aard van de islam. Sommige experts gingen in de profeet Mohammed de eerste socialist zien. Anderen meenden dat de islam niets met politiek te maken had, en ingezet kon worden tegen het Russische gevaar. De vijand van mijn vijand is mijn vriend en een vrome moslim is beter dan een communistische, zo dachten ze in Washington, Kairo en Jeruzalem.

Dus probeerde de Egyptische president Sadat zijn linkse oppositie te bestrijden door alle ruimte te geven aan onderdanen die zich politiek wilden organiseren rond religie. Israël steunde Hamas als tegenwicht voor Arafats PLO en de Amerikanen gaven geld, training en materieel aan de dappere moslims die in Afghanistan het rode gevaar wilden terugdringen.

De Russen werden verslagen, maar nu bleek dat de vijand van de vijand toch niet automatisch jouw vriend is. Sadat was al eerder doodgeschoten door een moslimfanaticus. In Israël begonnen de eerste bommen af te gaan in naam van Hamas. En Amerika ontdekte dat de moslims in Afghanistan nu ook bereid waren te ster-

ven in de strijd tegen die andere goddeloze vijand, uncle Sam zelf.

Koraninterpretaties

Nu intussen overall in het westen snel groeiende islamitische minderheden zijn ontstaan, wordt de vraag steeds dringender: wat is de essentie van de islam? Is het in wezen een geloof van liefde, gelijkheid en democratie en is Bin Laden iemand die religie misbruikt voor politieke doeleinden? Of is Bin Laden juist het logische uitvloeisel van een uiteindelijk in essentie achterlijk, gewelddadig, conservatief en intolerant geloof?

Het probleem is dat beide stellingen - islam is vrede/islam is oorlog - prima zijn te onderbouwen met voorbeelden uit de islamitische geschiedenis en uit de Koran. Dus wie heeft gelijk? Het antwoord van steeds meer wetenschappers is: niemand. 'De' islam bestaat niet. Er zijn slechts interpretaties. Waar het om gaat is wie de macht heeft om zijn of haar interpretatie op te leggen als 'de ware leer'.

Neem bijvoorbeeld het Koranvers: „Als jullie haar iets om te gebruiken vraagt, vraagt haar dat dan van achter een afscheiding”, waarbij 'afscheiding' hetzelfde woord is als 'hoofddoek'. Hoe weet je wat God dan wel Mohammed hiermee bedoelde? Natuurlijk kunnen we er islamitische geleerden op naslaan, maar bij wie kunnen we dan weer controleren of hun oordelen overeenkomstig Gods wil of Mohammeds bedoeling zijn?

Conservatieve en fundamentalistische moslims interpreteren bovenstaand vers zodanig dat er een gebod op sluiering voor alle moslimvrouwen uitrolt. Maar hervormers en moslimliberalen stellen zich op het standpunt dat dit vers gaat over de gedragscodes voor bezoek destijds bij de profeet. Zijn vrouwen moesten zich bedekken zodat iedereen in Mekka wist wie zij waren, en er niet per ongeluk met hen werd geflirt. Maar overigens moet je dit vers figuurlijk nemen, zeggen veel moslimfeministen: een vrouw moet zich terughoudend kleden zodat mannen haar op haar innerlijk beoordelen, en niet op haar uiterlijke schoonheid.

Liberalen en conservatieven

Op deze manier staan bij alle controverses binnen de islam liberalen tegenover conservatieven. Stelt de Koran letterlijk dat

een man vier vrouwen mag hebben? Ja, zeggen conservatieven en wijzen op het vers „Trouwt dan met zoveel vrouwen als jullie goeddunkt, twee, drie of vier. Maar als jullie vrezen [haar] niet rechtvaardig te kunnen behandelen, dan met één of met slavinnen”. Niets daarvan, werpen liberalen tegen, en wijzen op het vers dat erop volgt: „Jullie zullen niet in staat zijn de vrouwen gelijk te behandelen, hoe graag jullie ook zouden willen”.

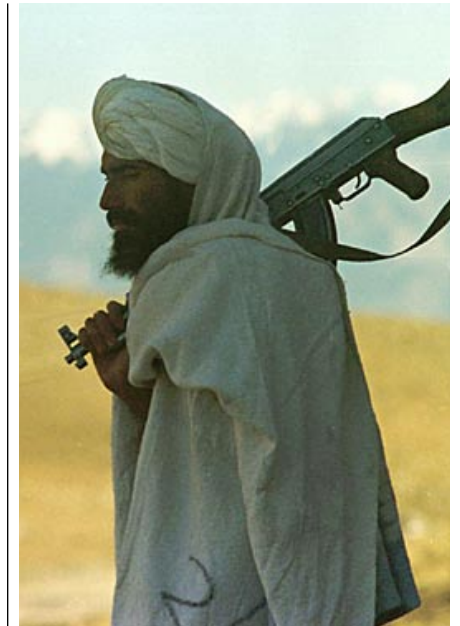
Hun interpretatie is: in een tijd zonder sociale dienst en met veel oorlog, was het nodig dat een man voor vier vrouwen zou kunnen zorgen. Maar dat was een tijdelijke maatregel. Nu is er een sociaal vangnet en treedt de werkelijke boodschap in werking: je kunt nooit meerdere echtgenotes rechtvaardig behandelen en dus mag je als goede moslim maar met één vrouw getrouwd zijn.

Dit zijn de twee strategieën die moslimliberalen hanteren om hun geloof te verenigen met de humanistische waarden van de Verklaring van de Rechten van de Mens: ze stellen dat verzen in het verleden verkeerd zijn geïnterpreteerd omdat die interpretatie slechts was voorbehouden aan mannen van middelbare leeftijd met behoefte aan macht. Of ze stellen dat bepaalde Koranverzen in het verleden weliswaar juist waren, maar dat de tijden nu fundamenteel veranderd zijn.

Zo is iedereen tegenwoordig tegenstander van slavernij, hoewel de Koran daar heel gewoontjes over doet. Op dezelfde manier moet je bijvoorbeeld Koranverzen begrijpen, zeggen hervormers, die stellen dat de getuigenis voor een rechtbank van mannen tweemaal zo zwaar telt als die van vrouwen. Destijds had je nog geen onderwijs en waren vrouwen eenvoudig te manipuleren. Nu is dat verholpen en vervalt het vers.

Dictators

Wie iets weet van het christendom, ziet de parallel. „Ik sta niet toe dat een vrouw onderricht geeft of gezag heeft over de man; zij moet zich rustig houden”. En, tot driemaal toe: „Vrouwen, weest aan uw man onderdanig”. Dit komt letterlijk uit de Bijbel. Is daarmee nu iedere christen een vrouwenonderdrukker? Nee, natuurlijk niet, wij weten dat christenen niet alles uit de Bijbel letterlijk nemen. Dat de paus misschien homofoob is, maar dat

Talibaanstrijder in Afghanistan, foto AP

daarmee nog niet automatisch Jan Peter Balkenende dat ook is.

Zo is het ook met moslims, met een cruciaal verschil. Net als de katholieke landen in Europa zestig jaar terug, wordt op dit moment vrijwel de hele islamitische wereld geregeerd door dictators. Die dictators hebben een monsterverbond gesloten met de conservatieve geestelijkheid. Die stellen de alleenheerschappij van de Leider niet ter discussie in ruil waarvoor de Leider hun het monopolie op de interpretatie van de islam geeft.

Met liberale moslims die betogen dat gelovigen zelf mogen nadenken over de inhoud van hun geloof, loopt het dan ook slecht af. Het kan geen kwaad te vermelden dat veel van deze dictators financiële, militaire en diplomatieke steun ontvangen uit het Westen. Want voor het Westen geldt: olie en stabiliteit komen boven democratie en mensenrechten.

De grote vraag is wat er gaat gebeuren wanneer moslims dezelfde vrijheid krijgen om hun geloof te bediscussiëren, te onderzoeken en te bekritisieren. Zowel fundamentalisten als liberalen hebben in ieder geval een overvloed aan Koranverzen om campagne mee te voeren.